AŽUŠILĖS PILKAPYNAS

Zenonas BAUBONIS, Vida KLIAUGAITĖ

2006 m. Ažušilės pilkapyne (A 1546) (Ignalinos r.) buvo tęsiami dar 2000 m. pradėti miško kvartalinių linijų sužalotų pilkapių archeologiniai tyrinėjimai. 2000–2005 m. pilkapyne ištirta 10 miško žalojamų pilkapių. Dalyje jų aptikta sveikų ar apardytų kapų, kituose – tik įkapių iš suardytų kapų (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 57; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 82–84; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 80–81; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 69–70; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 83–84).

2006 m. ištirtas pilkapis 11, buvęs į PV nuo 2002 m. tyrinėto pilkapio 5. Šis sampilas aptiktas 2002 m. ekspedicijos metu, kai buvo iššvalgyta pilkapyno teritorijos V dalis ir aptikti dar 8 iki tol nežinoti sulėkštėję ir apardyti pilkapiai. Pilkapio 11 Š dalis nuardyta mineralizuojant miško kvartalinę liniją, jo sampilas sulėkštintas ariant ir sodinant mišką. Prieš tyrinėjimus sampilo aukštis tebuvo 0,3–0,4 m, o jo išlikęs skersmuo buvo apie 9x7 m. Jokių duobių ar griovių žymių aplink sampilą nebuvo matyti.

Nukasus ploną velėną, visame plote atidengtas suarto rausvo-pilkšvo stambiagrūdžio smėlio sluoksnis – visiškai suardyto pilkapio sampilo liekanos. Šiame sluoksnyje pilkapio centre aptiktos *degintinio kapo 1* liekanos. Smulkūs degintiniai kauliukai pasklidę maždaug 1,3 m skersmens plote 0,3–0,4 m gylyje. Šalia kaulų aptikta vaikiška bronzinė juostinė apyrankė ir įvija (1:4, 6 pav.), tarp kaulų surinkta plonasienės lipdytos keramikos šukių lygiu paviršiumi. Tai – suardyto kapo įkapės. Pilkapio R pusėje, suartame sluoksnyje aptikta įkapių iš suardytų kapų: dvi bronzinės II grupės trikampio pjūvio apyrankės, dviejų antkaklių (vytinės ir ramentiniais ar balneliniais galais) fragmentai bei deformuota pasaginė segė cilindriniais galais (1:1–3, 5 pav.). Dar viena greičiausiai šio pilkapio kapų įkapė – geležinis peiliukas (1:7 pav.) – aptikta taip pat suartame sluoksnyje pilkapio ŠR pusėje. Osteologinės analizės duomenimis, degintiniame kape 1 surinkti kaulai buvo vieno 30–50 m. amžiaus vyro. Kiti degintiniai kaulai, surinkti suartame pilkapio sampile ir miškožemyje, gali būti per 20 m. amžiaus vyro. Visi aptikti radiniai rodo, kad greičiausiai pilkapyje buvę du kapai.

Nukasus suartą sluoksnį, pilkapio centrinėje dalyje atidengti taip pat arimų apardyti pilkapio pagrindo likučiai – keli 5–8 cm storio pilko degėsinio smėlio lopinėliai geltoname įžemio smėlyje. Įžemyje, 0,6–0,8 m gylyje nuo aukščiausio sampilo taško fiksuotas tamsia spalva išsiskyręs griovys, supęs sampilą iš R, P ir V pusės. Š pusėje sampilą ribojo dvi ovalios duobės. Tarp griovio ir duobių palikti 0,8–1 m pločio tarpai, o Š pusėje tarp abiejų duobių – 2,5 m pločio tarpas. Griovys buvo 1–1,6 m pločio, užpildytas pilku peleningu smėliu su pavieniais nedideliais akmenimis. Pjūvyje jis netaisyklingo puslankio formos, 0,9–1,12 m gylio nuo aukščiausio sampilo taško. Duobės – 2,4x1,3 (ŠR) ir 2,2x1,2 m (ŠV) dydžio, pjūvyje netaisyklingo puslankio formos. Jų užpildas toks pat kaip griovio, gylis – 1,14 ir 0,97 m. Pilkapio sampilas buvo be akmenų vainiko. Pavienių 12–18 cm skersmens

1 pav. Ažušilės pilkapynas, pilkapio 11 radiniai: 1 – vytinės antkaklės dalis, 2 – antkaklės ramentiniais ar balneliniais galais dalis, 3 – trikampio pūvio apyrankė, 4 – įvijos, 5 – pasaginė segė cilindriniais galais, 6 – juostinė apyrankė, 7 – peilis. *V. Kliaugaitės nuotr.*

Fig. 1. The finds from barrow 11, Ažušilė barrow cemetery: 1 – part of a twisted wire neck ring, 2 – part of a neck ring with crutch-shaped terminals or a saddle-shaped terminal, 3 – a triangular cross-section bracelet, 4 – coil beads, 5 – a penannular brooch with rolled terminals, 6 – a flat bracelet, 7 – a knife.

akmenų aptikta griovyje ir ŠV duobėje. Galbūt jie yra nuslinkę nuo pilkapio sampilo kraštų. Pilkapis buvo 8x7,5 m skersmens.

Pagal aptiktus dirbinius pilkapis datuotinas X–XI a.

2006 m. ekspedicijos metu dar kartą iššvalgytos miško kvartalinės linijos, siekiant įsitikinti, ar neliko nepastebėtų apardytų pilkapių, kuriems ateityje mineralizuojant kvartalines linijas grėstų visiškas sunaikinimas. Po stipraus lietaus į Š nuo 2003 m. tyrinėto pilkapio 7 miško kvartalinės linijos arime pastebėta degintinių kaulų. Tikslesnės spėjamo pilkapio vietos dėl žymių suardymų vizualiai nustatyti nebuvo įmanoma, todėl išilgai kvartalinės linijos kasta 14x2 m dydžio perkasa. Nukasus armenį, įžemyje fiksuoti griovio (arba duobių?), supusio pilkapio sampilą, kontūrai. Griovys – iki 1,4 m gylio, užpildytas tamsiai pilku ar peleningu smėliu. Iš šios perkasos tyrinėjimų duomenų aišku, kad šioje vietoje, greičiausiai į V nuo kvartalinės linijos, buvo maždaug 7–8 m skersmens pilkapis, kurio sampilas visiškai nuskleistas ariant bei sodinant mišką. Šį pilkapį ateityje būtina ištirti.

AŽUŠILĖ BARROW CEMETERY

Disturbed barrow 11 in Ažušilė barrow cemetery (Ignalina Dist.) was investigated in 2006. The barrow was 8x7.5 m in diameter. Ditches ringed it on the E, S, and W while there were two oval pits on the N. The barrow probably contained two cremation burials, which were completely destroyed in ploughing and planting the forest. Cremated bones and grave goods: two bronze bracelets with triangular cross-sections, one flat bronze bracelet, two neck ring fragments, a penannular brooch, coil beads, and an iron knife (Fig. 1) were collected in ploughed soil. According to the artefacts that were found, the barrow should be dated to the 10th–11th centuries.

KURKLIŲ ŠILO PILKAPYNAS

Eugenijus BUTĖNAS

2006 m. tęsti archeologiniai tyrinėjimai Kurklių Šilo pilkapyne (A 1413) (Anykščių r.), pradėti 1998 m. (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 164–166; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 60–63; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 86–87; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 57–59; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 83–84; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 70–71; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 85–86).

2006 m. pilkapyno R dalyje (1 pav.) ištirtas vienas pilkapis (iš viso 240 m^2 plotas). Kaip ir kiti tyrinėti šio pilkapyno pilkapiai, jis buvo žalojamas miško kvartalinės linijos priešgaisrinio arimo.

Pilkapis 14(39) buvo nutolęs 178 m į R nuo keliuko (keliukas jungia Ažušilės kaimą su plentu Kaunas–Utena) ir miško kvartalinės linijos susikirtimo bei 8 m į V nuo 1998 m. ištirto pilkapio 1 (37).

Pilkapio sampilo būta suploto pusrutulio formos, kiek nuolaidesne P dalimi. Prieš tyrinėjimus sampilas buvo 1,3 m aukščio (matuojant nuo iki šių dienų išlikusio griovio dugno), 12 m skersmens (be papėdes juosusio